

Preventie van middelengebruik in een ontwikkelingsperspectief

Wat werkt op welke leeftijd?

Grootschalige literatuurstudie (288 schoolprogramma's)

- Effecten middelenpreventie op school per leeftijdsfase?
  - Basisschoolleeftijd
  - Vroege adolescentie (12-13 jaar)
  - Midden adolescentie (14-15 jaar)
  - Late adolescentie (16 jaar en ouder)
- Welke preventiestrategieën werken wanneer?

Basisschool leeftijd

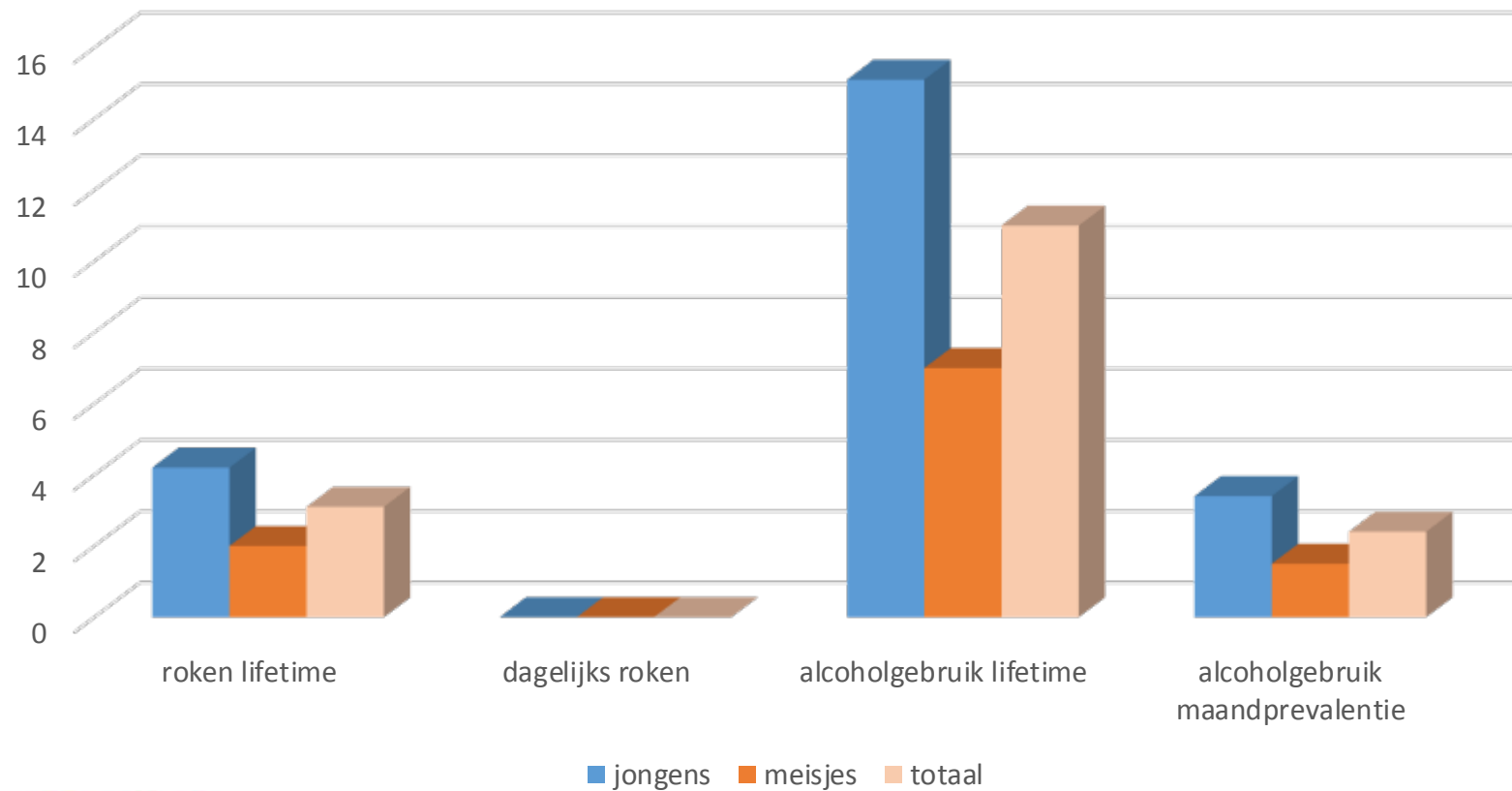
Basisschool leeftijd

Ontwikkeling schoolse en sociale vaardigheden

- Sterke cognitieve ontwikkeling
- Duidelijk besef van *'goed'* en *'fout'*
- Ouders en leerkrachten bepalend voor normen en waarden

Prevalentie middelengebruik

Middelengebruik groep 7 en 8 primair onderwijs

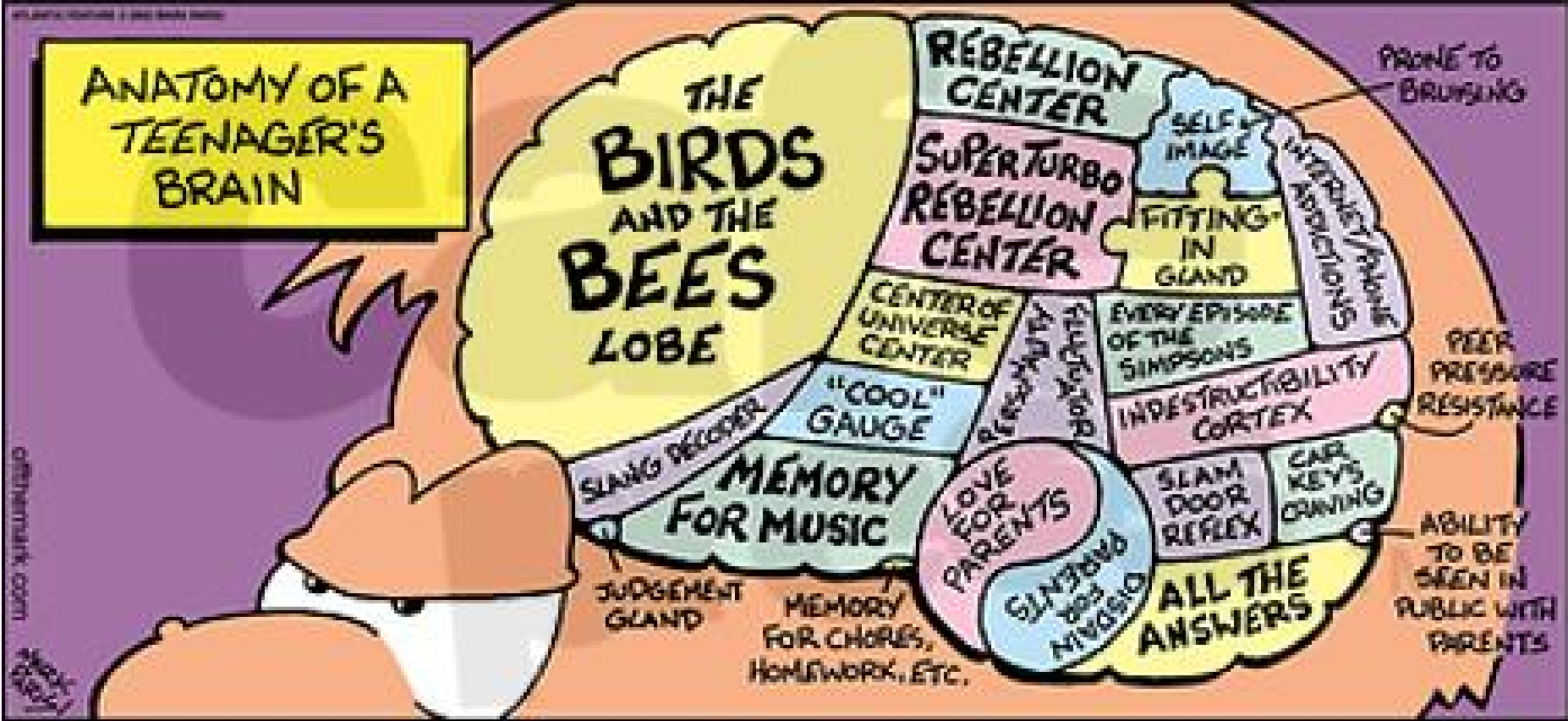
Effectiviteit schoolprogramma's

Universeel		Risicoleerlingen	
Roken:	d = -.15* (36 programma's)	Roken:	d = -.09 (11 programma's)
Alcohol:	d = -.14* (22 programma's)	Alcohol:	d = -.00 (13 programma's)
Drugs:	d = -.14* (11 programma's)	Drugs:	d = -.10 (13 programma's)

Effectieve preventiestrategieën

Universeel	Risicoleerlingen
+Sociale vaardigheden	+Zelfcontrole
+Zelfcontrole	+Bijsturen gedrag ouder/leerkracht
+Probleemoplossende vaardigheden	-Copingvaardigheden
+Gezonde alternatieven	-Voorlichting
+Cognitieve gedragstherapie	-Nee zeggen (groepsdruk)
+Bijsturen gedrag ouder/leerkracht	-Sociale norm
	-Sociale invloed

Adolescentie

Vroege adolescentie

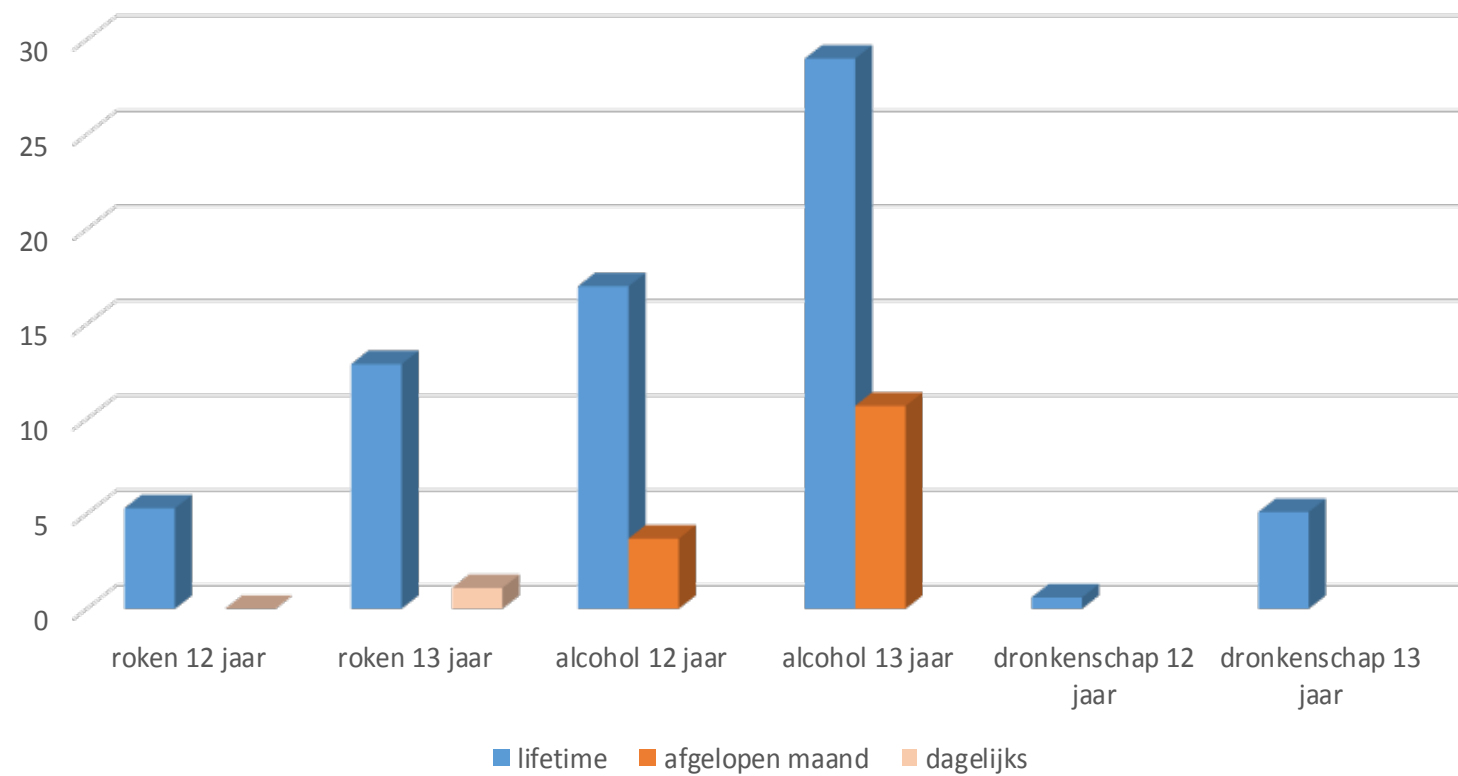
Vroege adolescentie

Ontwikkeling zelfbeeld en beeld van de omgeving

- Lichamelijke veranderingen
- Cognitieve ontwikkeling: abstract denken en meta-cognitie
- Imaginair publiek en persoonlijke fabel
- Start losmaken ouders
- Conformereren aan normen peergroep
- Verandering sociale omgeving: middelbare school

Prevalentie middelengebruik

Middelengebruik vroege adolescentie

Effectiviteit schoolprogramma's

Universeel		Risicoleerlingen	
Roken:	d = -.14* (91 programma's)	Roken:	d = -.12* (15 programma's)
Alcohol:	d = -.10* (56 programma's)	Alcohol:	d = -.10* (12 programma's)
Drugs:	d = -.14* (39 programma's)	Drugs:	d = -.08* (10 programma's)

Effectieve preventiestrategieën

Universeel	Risicoleerlingen
+Sociale vaardigheden	-Sociale vaardigheden
+Zelfcontrole	-Voorlichting
+Probleemoplossende vaardigheden	-Nee zeggen (groepsdruk)
+Gezonde alternatieven	-Sociale invloed
+Sociale norm	
+Afspraken maken	
+Cognitieve gedragstherapie	
+Bijsturen gedrag ouder/leerkracht	
+Betrokkenheid ouders	
-Nee zeggen (groepsdruk)	

Midden adolescentie

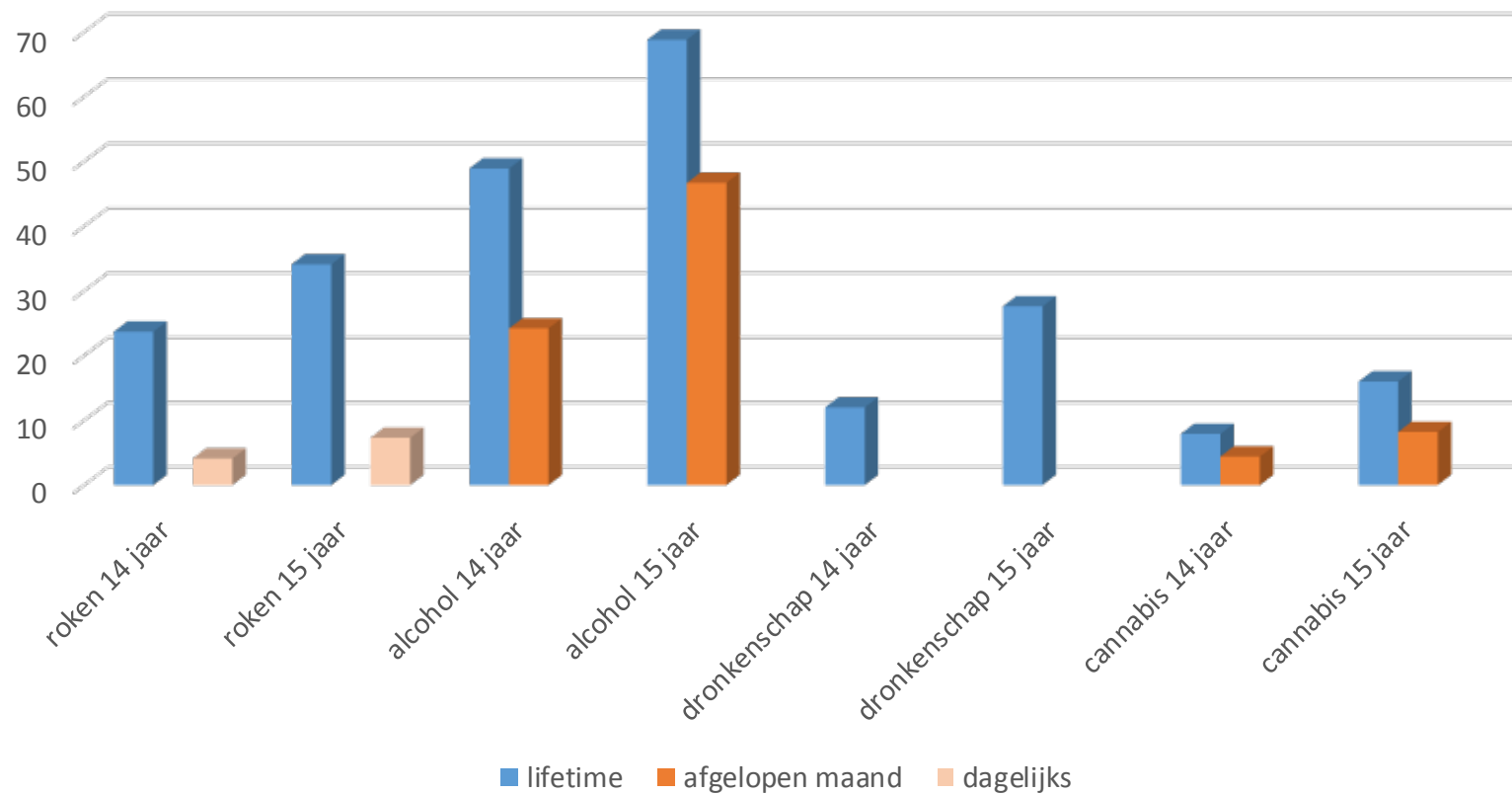
Midden adolescentie

Losmaken ouders en streven naar onafhankelijkheid

- Veranderende relatie met ouders
- Normen en waarden bepaald door peergroep
- Belangrijke veranderingen in de hersenen
- Sterke gevoeligheid voor beloningen
- Verandering wijze waarop voor- en nadelen gewaardeerd worden
- Toename risicogedrag
- Aanwezigheid peers versterkt dit proces

Prevalentie middelengebruik

Middelengebruik midden adolescentie

Effectiviteit schoolprogramma's

Universeel		Risicoleerlingen	
Roken:	d = -.09* (33 programma's)	Roken:	d = -.25 (8 programma's)
Alcohol:	d = .01 (23 programma's)	Alcohol:	d = -.13 (9 programma's)
Drugs:	d = -.06 (14 programma's)	Drugs:	d = -.24 (6 programma's)

Effectieve preventiestrategieën

Universeel	Risicoleerlingen
-Nee zeggen (groepsdruk)	+Copingvaardigheden
	+Cognitieve gedragstherapie

Universele schoolprogramma's op zichzelf weinig effect

- Leerlingen staan niet open voor preventieboodschap

Omgevingsinterventies vermoedelijk succesvoller

Late adolescence

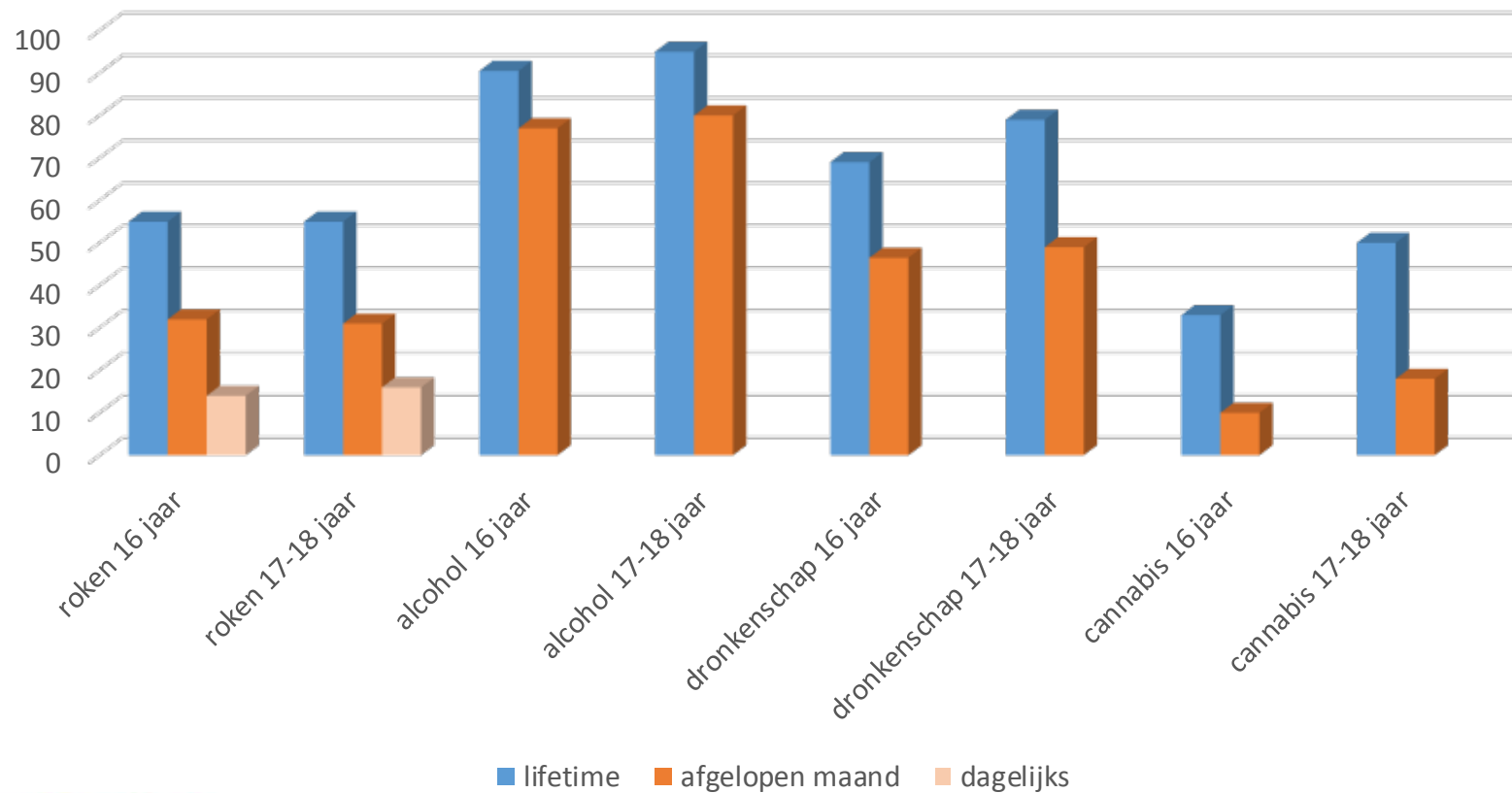
Late adolescentie

Ontwikkeling identiteit en maatschappelijke positie

- Eigen identiteit wordt belangrijker
- Minder gevoelig voor groepsdruk
- Verder vooruit kijken in de toekomst
- Beter in staat tot cognitieve controle
- Verbetering relatie met ouders
- Middelengebruik genormaliseerd

Prevalentie middelengebruik

Middelengebruik late adolescentie

Effectiviteit schoolprogramma's

Universeel		Risicoleerlingen	
Roken:	d = -.15 (9 programma's)	Roken:	d = -.35* (25 programma's)
Alcohol:	d = -.22 (6 programma's)	Alcohol:	d = -.32* (13 programma's)
Drugs:	d = -.07 (6 programma's)	Drugs:	d = -.21* (11 programma's)

Effectieve preventiestrategieën

Universeel	Risicoleerlingen
+Zelfcontrole	+Zelfcontrole
+Probleemoplossende vaardigheden	+Copingvaardigheden
+Voorlichting	+Gezonde alternatieven
+Nee zeggen (groepsdruk)	+Motiverende gespreksvoering
+Sociale invloed	+Bijsturen gedrag ouder/leerkracht
+Cognitieve gedragstherapie	+Ouderbetrokkenheid
+Ouderbetrokkenheid	-Voorlichting
	-Nee zeggen (groepsdruk)
	-Sociale invloed

Samenvattend

- Primair onderwijs: versterken sociaal-emotionele ontwikkeling, aanleren gezonde levensstijl; geen voorlichting over middelen
- Vroege adolescentie: versterken competenties, daarnaast inzetten op vasthouden van negatieve attitudes ten opzichte van middelengebruik (sociale norm); niet focussen op groepsdruk.
- Midden adolescentie: lastige periode waarin jongeren weinig open staan voor preventie: vooral aandacht voor omgeving; Bij probleemgebruik werkt CGT het beste.
- Late adolescentie: zelfcontrole en sociale invloed benadering effectief. Bij probleemgebruik werkt dit averechts. Hier werkt motiverende gespreksvoering. Ouders betrekken voor beide groepen zinvol.

Meer informatie?

Onrust, S. A., Otten, R., Lammers, J., & Smit, F. (2016). School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: What works for whom? Systematic review and meta-regression analysis. *Clinical Psychology Review*, 44, 45-59.

sonrust@trimbos.nl